

Posle blistavog završetka 1989, došla je Olimpijada u Novom Sadu, 1990, prva i jedina u Srbiji. Očekivanja su bila velika, dodatno podgrejana tek osvojenim srebrnim medaljama na svetskom i evropskom nivou.

Ukupno gledano, SFRJ se u poslednjem izlasku na međunarodnu scenu predstavila dostojno. Maksimalno je iskorišćeno pravo domaćina na 6 reprezentacija, po tri u muškoj i ženskoj konkurenciji. Od toga su čak tri završile u prvih 10 (dve ženske i jedna muška), a pet u prvih 20 (sve tri ženske i dve muške), u konkurenciji 106 nacija.

Bolje od toga mogao je samo Sovjetski Savez, ali peta mesta naših "A" reprezentacija, umesto željenih medalja, doživljena su kao teška razočaranja...

Niko tada nije ni sanjao da će i na narednih 13 olimpijada plasmani iz Novog Sada biti naši rekordi. Šahistkinje su još samo 2000. ponovile peto mesto, a za šahiste je deseto mesto iz 2002. postalo najbolji rezultat od raspada SFRJ. Dometi samostalne Srbije su još niži: sedmo mesto šahistkinja 2008. i 14. mesto šahista, 2012.

Geopolitički trostruki udar

Mnogi uzroci naglog pada slili su se u svega nekoliko godina. Među spoljnim udarcima, trostruki je izveden raspadom SSSR i neuporedivo krvavijim raspadom SFRJ. Umesto jednog Sovjetskog Saveza, na crno-beli teren je 1992. istrčalo 15-ak reprezentacija, a medalje o kojima danas sanjamo počele su da osvajaju: Rusija, Ukrajina, Gruzija, Jermenija, Estonija, Uzbekistan, Azerbejdžan, Moldavija...

Ubrzano je i prelivanje sovjetskih velemajstora u mnoge zapadne reprezentacije. Ni u jednom ekipnom sportu SSSR nije izrodio toliko novih zemalja-favorita. Samo su u šahu imali apsolutnu dominaciju, duboko ukorenjenu u državni sistem tokom sedam decenija.

Direktne posledice raspada SFRJ osetili smo već 1992, kada je domaćin Olimpijade 1990. kažnjen sramnim povratkom iz Debrecina i isključenjem sa Olimpijade u Manili, u poslednji čas.

Kad smo ponovo primljeni u olimpijsko društvo, u Moskvi 1994, dočekala nas je nova raspodela uloga, iako je od nerešenog rezultata sa Kasparovljevom Rusijom do osmog kola - kada je Ljubojevićeva četa izbila na prvo mesto - sve izgledalo kao nekada. Na kraju smo bili tek 15, a ispred nas čak 7 reprezentacija koje nisu postojale 1990....

Raspad SSSR je umnožio favorite - na čelu sa Rusijom i Ukrajinom u muškoj konkurenciji, te Gruzijom, Rusijom i Ukrajinom u ženskoj - a raspad SFRJ oslabio dotle drugu silu sveta.

Timu BiH iz 1994. pripali su Predrag Nikolić i Ivan Sokolov, velemajstori koji će jedno vreme provesti među najboljih 20 u svetu. Oni su u Moskvi predvodili BiH do senzacionalne srebrne medalje i na trenutak postali jedini naslednici visokog jugoslovenskog ugleda. Na trenutak, jer se ni jedna reprezentacija iz bivše Jugoslavije više nije približila olimpijskoj medalji, a tim BiH se sve ređe pojavljuje na međunarodnoj sceni - ni ovog meseca (novembar) na Kritu ga nije bilo.

Gubitak povlašćenog statusa

I dolazak novog društvenog uređenja, u kojem šah više nije stvar državnog prestiža, dodao je so na rane. Velemajstori su gubili status i dostojanstvo, a organizatori entuzijazam.

Šah je osetljiva biljka. Bez patrona, posebno državnog, procvetaće samo retki samonikli talenti.

Dovoljno je pogledati kako se danas frontalno razvija šah u Kini, Iranu, Vijetnamu ili Indiji; znati da je u Azerbejdžanu lično predsednik države stvorio generaciju današnjih evropskih prvaka, ulažući u malu grupu talentovane dece; ili da je u Jermeniji predsednik šahovskog saveza ujedno i predsednik države. Daleko u prošlosti ostala je dubrovačka Olimpijada 1950, kada su naši šahisti imali viši status nego kasnije košarkaši, odbojkaši, rukometaši...

Možda zvuči paradoksalno, ali pad opšteg statusa je više pogodio službenike saveza nego šahiste, zaštićene zanosom prema igri. Bez ranijih para i rezultata, funkcioneri su se sve više okretali borbi za budžetske mrvice. Nemoćni da sami obezbede sponzorska sredstva, borili su se i bore za ono što je preostalo - kako međusobno, tako i sa samim šahistima.

Neprekidne unutrašnje podele

Spoljni razlozi ne mogu, ipak, da objasne zašto naši šahisti više nisu lideri ni u najužem okruženju, gde vladaju vrlo slične okolnosti. Zašto nisu dostigli uspeh BiH iz 1994, pa čak ni Hrvatske, koja je u novembru na Evropskom prvenstvu bila četvrta, umalo ispustivši medalju.

Jedan od tipično srpskih problema u šahu je zla kob unutrašnjih podela, prekopirana iz vremena raspada SFRJ. Natezanje oko ključa, konsenzusa i kompromisa, nastavljeno je i sa Crnom Gorom, sve do osamostaljenja 2006, ali ni tada nije prestalo. Statutom je ŠS Srbije ostao podeljen na Beograd, Vojvodinu, Centralnu Srbiju i Kosmet, a ti rogovi u vreći su ne samo produžili međusobnu borbu za vlast, nego su je doveli do apsurdna kakvi nisu postojali ni u SFRJ, ni u SRJ, ni u SCG.

U ovom trenutku su sve pozicije u šahovskim organizacijama prepuštene odlukama sudova; ne zna se ko će biti pobednik, a zna se da je šah gubitnik.

U borbi za vlast, činovnici se nisu uzbuđivali kada je evropski i svetski kadetski prvak Borki Predojević izabrao da pređe u BiH, kadetska vicešampionka Jovana Vojinović u Crnu Goru, a reprezentativac Dragan Šolak u Tursku; kada je dotle najmlađi velemaјstor Veljko Jeremić izabrao nauku umesto šaha, a Bojan Vučković napustio reprezentaciju zbog stanja u savezima. Zemlja koja se rasipa teško stvorenim vrednostima ne može daleko da dogura.

I u 2017. sve medalje sovjetske

Na Evropskom ekipnom prvenstvu u Grčkoj sve medalje su pripale zemljama iz bivšeg Sovjetskog Saveza. U muškoj konkurenciji je redosled bio: 1. Azerbejdžan, 2. Rusija, 3. Ukrajina, a u ženskoj: 1. Rusija, 2. Gruzija 3. Ukrajina.

([Politika](#), Autor: [Marjan Kovačević](#) , Foto: EPA/Matthias Hiekel)